

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№3

2026
MART

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

KORXONALARDA ICHKI AUDIT TIZIMINING BOSHQARUV QARORLARI QABUL QILISHDAGI O'RNI	24
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
FISKAL SIYOSAT SAMARADORLIGI VA SOLIQ TUSHUMLARI DINAMIKASI: O'ZBEKISTON MISOLIDA ILMIY TAHLIL	30
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI KELITIRIB CHIQUARUVCHI ASOSIY OMILLAR HAMDA IQTISODIYOTGA TA'SIRI	37
Toxtabayev Oybek Odilovich	
QISHLOQ XO'JALIGI OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV	42
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTON GLOBAL-IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI	48
Kuvatova Oliya Sheraliyevna	
QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI KAPITAL BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI MOLİYALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	54
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR DAVRIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI	61
Yangiboyev F.B.	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI ERTA ANIQLASH VA BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN RISK-INDEKS MODELİ	68
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich, Rajabov Shoxrux Suvon o'g'li	
RUX VA QO'RG'OSHINNI SELEKTIV AJRATIB OLISHNI KOMBINATSIYALASH TEXNOLOGIYASI VA NAZARIYASI.....	74
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Haqberdiyev Dilshod Qodir o'g'li	
UY-JOY QURILISHI HAJMINI UZOQ MUDDATLI PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	81
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA IQLIM VA TABIIY OFATLAR NATIJASIDA YETKAZILDAN TALOFATLARNI DAVLAT TOMONIDAN KOMPENSATSIYA QILISH MEKANIZMI.....	85
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
AHOLI MOLİYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MEKANIZMLARI.....	90
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li	
O'ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA TENDENSIYALARI	96
Musaeva Aynura Abayxolievna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE TRANSFORMATION IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENT.....	104
Normurodov Khusan Eshmakmatovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI	108
Begamov S.X.	
DEBITORLIK QARZLARINING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI	112
Normatova Gulmira Xayrullaevna	

SOLIQLARNI PROGNOZLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	118
Ergashov Jamshid Ashurovich	
MEHNAT XARAJATLARI HISOB: NAZARIY ASOSLAR, USULLAR VA BOSHQARUVDA AHAMIYATI.....	126
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
KORPORATIV XIZMATLARNING BANK FOYDASIGA TA'SIRI: KOMISSION VA FOIZLI DAROMADLAR TAHLILI	131
Qurbonov Abror Abdullayevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA TASHKILY MEXANIZMLARI	136
Djamalov G'ofir Oribjanovich	
OCHIQLIK INDEKSI VA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH SAMARADORLIGI: O'ZBEKISTON TAJRIBASINING INSTITUTSIONAL TAHLILI	144
Dilshod Pulatov, Uchqun Abdug'aniyev	
DUNYO SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY HOLATI VA NATIJALARI TAHLILI	153
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	160
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
QURILISH TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION USULLARI	164
Muxibova Guli Yarkinovna, Sharifxodjayeva Odina Ulug'bek qizi	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARINING TALIM JARAYONIGA TA'SIRINI BAHOLASH	168
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI: XALQARO TAJRIBA VA INSTITUSIONAL YONDASHUVLAR	173
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich	
KORXONALARDA AI-DRIVEN "DECISION SUPPORT SYSTEMS" (DSS)NI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Mardanova Ra'no	
STRENGTHENING THE FINANCING OF FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN THROUGH BANK CREDIT	186
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Ibadullaeva Asal Ulugbek qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA DAVLAT BOSHQARUV TIZIMLARINI RAQAMLASHTIRISH	192
Aytmuratov Qutlimurat Jalgasovich	
ATTRACTING INVESTMENTS FROM FINANCIAL MARKETS AND FACTORS INFLUENCING THE INCREASE OF THEIR ATTRACTIVENESS	196
Kholov Sherali Akhrorboyevich	
MARKAZIY OSIYODA TRANSCHEGARAVIY SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA ADOLATLI TAQSIMLASHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	200
Matkarimov Mansur	
XALQARO XIZMATLAR SAVDOSIDA TIBBIY TURIZMNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	206
Farxodova Shohnova Umidbek qizi	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING KO'P OMILLI INDIKATORLARI TIZIMI	213
Ibroximov Iloxomjon Shavkatjon o'g'li	
SANOAT KORXONALARINI IQTISODIY FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	219
Tillayeva Barno Ramiziddinova	
NOTIJORAT TASHKILOTLAR FAOLIYATIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI VA AUDITORLIK HISOBOTLARINING O'ZIGA XOSLIGI	224
Xolmirmayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	

ЦИФРОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РЕИНТЕГРАЦИИ ВОЗВРАЩАЮЩИХСЯ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА.....	230
<i>Амантурова Дилбара Кыдыкбековна</i>	
РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ.....	237
<i>Асрарова М.У.</i>	
О СКОРИНГОВЫХ МЕТОДАХ ЭКСПРЕСС-АНАЛИЗА ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	242
<i>Ирмухамедова Муслима Дилшодовна</i>	
UY-JOY QURILISHIDA ESKROU MEXANIZMLARINI JORIY ETISH ORQALI INVESTITSION XAVFSIZLIK VA MOLIVAVIY SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH	247
<i>Karimov Inomjon Ortikbaevich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI	254
<i>Kamoliddinov Ilhomjon Muxammadjonovich, Kobilov Murod Vakkosovich</i>	
TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOLIVAVIY BARQARORLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	259
<i>Axmedov Toxirjon Xasanjon o'g'li</i>	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ENERGETIKA VA ISHLAB CHIQARISH SALOHİYATINING ROLI	264
<i>Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li</i>	
TIJORAT BANKLARIDA KOMPLAENS-NAZORAT TIZIMI ORQALI RISKLARNI SAMARALI BOSHQARISH	270
<i>Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ И СТРАХОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКИНГА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ.....	275
<i>Бахтиёров Худайберган Хамдам угли</i>	
DOIMIY BO'LMAGAN KUCH TA'SIRIDA DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONLI TAHLIL QILISH.....	282
<i>Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Isomova Sabohat Islom qizi</i>	
YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF STRUCTURAL ECONOMIC TRANSFORMATION IN UZBEKISTAN.....	290
<i>Isakjanova Saboxat Muhamedovna</i>	
МОДЕЛИРОВАНИЕ САМОВОЗБУЖДЕНИЕ НЕЯВНОПОЛЮСНОГО СИНХРОННОГО ГЕНЕРАТОРА ПРОДОЛЬНО-ПОПЕРЕЧНОГО ВОЗБУЖДЕНИЯ.....	298
<i>Пирматов Нурали Бердиёрович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Бердиёров Улугбек Нурали угли, Бердиёров Улмасбек Нурали угли</i>	
YURTIMIZDAGI EKOLOGIK SOF YOG'OCH MATERIALLARIDAN TAYYORLANGAN ORAYOMA KONSTRUKSIYALARINING CHO'ZILISHGA QARSHILIGI	305
<i>Yunusaliyev Elmurod Muhammadyaqubovich, Toshpulatov Ilhomjon Baxtiyorovich</i>	
AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA ZAMONAVIY EKOLOGIK MUAMMOLARI.....	311
<i>Aminov Hamza Husanovich, Madrimov Rajabboy Masharipovich, Xamdullayeva Aziza Baxtiyor qizi</i>	
EXPLAINABLE AI YORDAMIDA SOC UCHUN TUSHUNTIRILADIGAN KIBERXAVF ANIQLASH TIZIMINI ISHLAB CHIQISH	318
<i>N.N. Jo'rayev, A.Sh. Juraboyev</i>	
QUYOSH FOTOELEKTRIK MODULLARINI SUV YORDAMIDA TOZALASH VA SOVITISH USULLARI TAHLILI	324
<i>Ibragimov Umidjon Hikmatullayevich, Qodirov Jobir Ro'zimatovich, Izomov Shahzod Niyoz o'g'li, To'yumurodov Quvonchbek Sherzod o'g'li</i>	

RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING QURILISH SOHASIGA INTEGRATSIYASI: ILG'OR XALQARO TAJRIBA	332
<i>Fayziyeva Gulnoza Abdurahmonovna</i>	
ФАКТОРЫ НАЛОГОВОЙ КУЛЬТУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОБИРАЕМОСТЬ НАЛОГОВ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ	339
<i>Хакимова Ситора Ильёсжон кизи, Муталова Дилором Махамаджановна</i>	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ	345
<i>Л.А. Кадырова, Б. Н. Эгамов</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SUG'URTA BOZORINING TUZILISHI TAHLILI	350
<i>G'ozdiyeva Aziza Abdusalomovna</i>	
MINTAQALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLIYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	358
<i>Xamrayev Quvvat Iskandarovich</i>	
KONTEYNERLI TASHUVLARNING JORIY HOLATI, MAVJUD MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	366
<i>Samatov G'affor Alloqulovich, Xolmatov Bekzod Nurmatovich, Toxirov Maxmudjon Murodjon o'g'li, Absattarov Isomiddin Xotam o'g'li</i>	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH OMILLARI BO'YICHA NOMUVOFIQLIKNI ANIQLASH VA BARTARAF ETISH MEXANIZMI	381
<i>Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna</i>	
TASHQI SAVDO BALANSINI MUVOZANATLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR	386
<i>Rahimov Eshmurod Normurodovich, Misliddinov Ikromjon Kamoliddin o'g'li</i>	
SIFATLI TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH VA AHOLIGA QAMROVNI TA'MINLASHDA BOSHQARUV QARORLARINING AHAMIYATI	391
<i>Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich</i>	
SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARIDA GIPERPARAMETRLARNI MATEMATIK OPTIMALLASHTIRISH USULLARI	396
<i>Husan Arziqulov Normurod o'g'li</i>	
ENHANCING THE SERVICE SECTOR AS A MEANS OF CREATING EMPLOYMENT IN TOURISM INFRASTRUCTURE	401
<i>Zarikeev Rasul Polatovich</i>	
EXPANDING BANK CREDIT OPPORTUNITIES FOR FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	406
<i>Isakov Janabay Yakipbaevich</i>	
BANKS' BROKERAGE AND ADVISORY SERVICES IN FACILITATING SECURITIES TRANSACTIONS AND IMPROVING MARKET LIQUIDITY	412
<i>Isakov Isobek Janabay uli</i>	
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ	416
<i>Ибрагимов Мансур Ахметович</i>	
ОПТИМИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОВАЙДЕРОВ В УСЛОВИЯХ ПОСТРОЕНИЯ НОВЫХ ЦЕПЕЙ ПОСТАВОК	421
<i>Маннапова Феруза Фахриддин кизи</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISLOM MOLIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	428
<i>Isroilov Obid Olimjonovich</i>	
OZIQ-OVQAT BOZORI KON'YUNKTURASINI BAHOLASHDA KO'P OMILLI REGRESSIYA MODELINING SAMARADORLIGI	433
<i>Abduraxmonov Adxamjon Sultonboyevich</i>	

AHOLI TURMUSH TARZINI YAXSHILASHNING ISTIQBOLLARI.....	438
Djuraeva Didora Sobirjonovna	
ZAMONAVIY MOLIVAVIY INFRATUZILMANING INSTITUSIONAL ASOSLARI: TO'LOV TIZIMLARI NAZARIYASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	441
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI MENEJMENT VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	449
Zayaviddinova Nafisa Muxammadovna	
CORPORATE GOVERNANCE, FDI, AND URBANIZATION IN THE GREEN ECONOMIC TRANSFORMATION OF UZBEKISTAN	454
Ablaeva Valentina	
FEMALE ENTREPRENEURSHIP AND MICRO-ENTERPRISE DEVELOPMENT	460
Dilafroz Kuchkorova	
LEGIRLANGAN PO'LATLARDAN TAYYORLANGAN PROKATLASH JO'VALARINI CHIDAMLILIGINI OSHIRISH UCHUN TERMIK PUXTALASH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	466
Saydumarov Botir Muradovich, Berdiyev Darob Murotovich, Tashmatov Ravshan Qobilovich	
SHAMOL TURBINASINING IKKI TOMONLAMA TA'MINLANADIGAN ASINXRON GENERATORI O'TKINCHI JARAYONLARINING TAHLILI	471
Bekishev Allabergen Yergashevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Yunusov Obidxon Abdivait o'g'li, Jo'rayev Doston Majid o'g'li	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	479
Babaxanova Dildora Rustamovna	
RAQOBAT USTUNLIGIGA ERISHISHDA ZAMONAVIY MARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	485
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
JAMOAT AHAMIYATIGA EGA TASHKILOTLAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARI, ULARNING MOLIVAVIY HISOBOTLARI VA AUDITIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.....	490
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
EFFICIENCY OF IMPROVING THE IT SERVICES EXPORT	494
Uzakov Ortik Shaymardanovich	
CHORVACHILIKDA ILK VETERINARIYA XIZMATI TARIXI: QADIMGI O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	499
Sayfudinova Djamila Badridinovna	
AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHGA BAG'ISHLANGAN DASTLABKI ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING TAHLILI	503
Xamroyev Anvar Ashurovich	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI HAMDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	508
A.A.Abduvoxidov	

UO'K: 336.7:004.7 (575.1)

AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI HAMDA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI

A.A.Abduvoxidov

dotsent, Guliston davlat universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada aholi moliyaviy savodxonligini shakllantirishga ta'sir etuvchi asosiy omillar hamda moliyaviy texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari tahlil qilingan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlik aholining moliyaviy qarorlar qabul qilish jarayonida muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotda moliyaviy bilim darajasiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy omillar, raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari va moliyaviy texnologiyalarning aholi farovonligiga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, fintex xizmatlari, raqamli to'lov tizimlari va onlayn platformalar aholining moliyaviy xizmatlarga kirish imkoniyatlarini kengaytirishi asoslab berilgan. Tadqiqot natijasida moliyaviy savodxonlikni oshirish va moliyaviy texnologiyalardan samarali foydalanishni rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy savodxonlik, moliyaviy texnologiyalar, fintex, raqamli iqtisodiyot, onlayn to'lov tizimlari, moliyaviy xizmatlar, raqamli bank xizmatlari, moliyaviy bilim.

Abstract. This article analyzes the main factors influencing financial literacy among the population and the advantages of using financial technologies. In the context of the digital economy, financial literacy plays an important role in individuals' financial decision-making processes. The study examines socio-economic factors affecting financial knowledge, the accessibility of digital financial services, and the impact of financial technologies on the welfare of the population. In addition, the role of fintech services, digital payment systems, and online financial platforms in expanding access to financial services is highlighted. Based on the research findings, scientific proposals and practical recommendations for improving financial literacy and promoting the effective use of financial technologies have been developed.

Keywords: financial literacy, financial technologies, fintech, digital economy, online payment systems, financial services, digital banking, financial knowledge.

Аннотация. В данной статье анализируются основные факторы, влияющие на формирование финансовой грамотности населения, а также преимущества использования финансовых технологий. В условиях развития цифровой экономики финансовая грамотность играет важную роль в процессе принятия финансовых решений населением. В исследовании рассматриваются социально-экономические факторы, влияющие на уровень финансовых знаний, доступность цифровых финансовых услуг и влияние финансовых технологий на благосостояние населения. Кроме того, обоснована роль финтех-сервисов, цифровых платёжных систем и онлайн-платформ в расширении доступа к финансовым услугам. По результатам исследования разработаны научные предложения и практические рекомендации по повышению финансовой грамотности населения и эффективному использованию финансовых технологий.

Ключевые слова: финансовая грамотность, финансовые технологии, финтех, цифровая экономика, цифровые платёжные системы, финансовые услуги, цифровой банкинг, финансовые знания.

KIRISH

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy barqarorlik va mutanosib rivojlanish, aholining turmush darajasi hamda farovonligi ko'p jihatdan fuqarolarning moliyaviy savodxonligiga bog'liqdir. Moliyaviy savodxonlik

ayniqsa mamlakatdagi ishbilarmonlik muhiti rivojlanishi va tadbirkorlik faoliyatining kengayishi uchun muhim omil sanaladi. Shu bois, rivojlangan davlatlarda aholi moliyaviy savodxonligini oshirish masalasiga alohida e'tibor qaratiladi. Bu sohada davlat tomonidan moliyalashtiriladigan maxsus idoralar va tashkilotlar faoliyat yuritadi. Masalan, Amerika Qo'shma Shtatlarida bu vazifa Moliyaviy savodxonlik va ta'lim bo'yicha komissiya (FLEC), Avstraliyada Moliyaviy axborot xizmati (FIS), Kanadada Moliyaviy xizmatlar iste'molchilarini himoya qilish xizmati (FCAC), Buyuk Britaniyada Moliyaviy xizmatlar bo'yicha boshqarma (FSA) tomonidan amalga oshiriladi. Bu holat aholi moliyaviy savodxonligining ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotdagi muhim o'rnini yaqqol namoyon etadi.

Jahoning yetakchi ilmiy markazlari va mutaxassislari moliyaviy savodxonlik mazmun-mohiyati hamda uning darajasini oshirishga bag'ishlangan ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib bormoqda. Ushbu tadqiqotlar moliyaviy xizmatlar sohasi va moliyaviy bozorning rivojlanishiga, qisqa va uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirishga, fuqarolarning shaxsiy moliyasini boshqarish va uni ko'paytirish yo'llariga, shuningdek, moliyaviy xizmatlarni ommalashtirish orqali aholi bilimlarini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratadi. Shuningdek, kichik biznes sub'ektlarining moliyaviy xizmatlarga bo'lgan ehtiyoji, ishsizlik darajasini kamaytirish va kredit mablag'larini samarali o'zlashtirishga oid yo'nalishlarda ham tadqiqotlar olib borilmoqda.

O'zbekistonda aholi moliyaviy savodxonligini oshirish masalasiga alohida e'tibor qaratib kelinayotgani mamlakat taraqqiyotida ushbu sohaning ahamiyatini yanada kuchaytiradi. Jumladan, 2014-yil 11-iyuldagi Vazirlar Mahkamasi qaroriga muvofiq "O'zbekistonda aholi moliyaviy savodxonligini oshirish" loyihasi amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, Savdo-sanoat palatasi va Xalqaro moliya korporatsiyasi hamkorligida moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan turli dasturlar yo'lga qo'yilgan. 2018-yilda O'zbekiston Markaziy banki Moliyaviy ommaviylik alyansiga (Alliance for Financial Inclusion) a'zo bo'lib, moliyaviy savodxonlik sohasida xalqaro hamkorlikni mustahkamladi. Mazkur jarayonlar aholi moliyaviy savodxonligining ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga ta'sirini, uni baholash usullarini, omillarini va tartibga solish mexanizmlarini ilmiy jihatdan tadqiq etishning dolzarbligini ko'rsatmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Aholi moliyaviy savodxonligining iqtisodiy mazmuni va uni oshirish masalalari xorijlik iqtisodchi olim va mutaxassislar tomonidan keng o'rganilgan. Xususan, Dartmut kolleji professori Annamariya Lusardi (Dartmut kolleji), Olivia S. Mitchell (Pensilvaniya universiteti), Vilsa Curto (Iqtisodiy tadqiqotlar Milliy byurosi) yoshlar o'rtasida moliyaviy savodxonlik masalalari [1]; Eva Mpata, Naomy Koske (Keniya universiteti) tadbirkorlik va moliyaviy savodxonlikning o'zaro bog'liqligi [2]; Majid Murad (Jiangsu Universiteti), Cai Li (Jiangsu Universiteti), Muhammad Munir (Narowal Universiteti), Sheikh Farhan Ashraf (Jiangsu Universiteti), Surhbi Arora (Panjob Universiteti) moliyaviy savodxonlik va tadbirkorlik xulq-atvorining o'zaro ta'siri [3]; Ojogbo (Nigeriya) moliyaviy savodxonlikning bitiruvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalariga ta'siri [4]; Emmanuel Kojo (Janubiy Afrika Respublikasi Venda Univerisiteti) moliyaviy savodxonlik va yoshlar tadbirkorligi [5]; Nikolaos D. Philippas va Christos Avdoulas (Gretsiya) Z avlod talabalarining moliyaviy savodxonligi [6]; Mohamad Fazli Sabri (Putra Univesiteti, Malayziya), Maurice MacDonald (Kanzas Universiteti, AQSH) kollej talabalarining moliyaviy xulq-atvori [7]; Sang-Hee Sohn, So-Hyun Joo, John E. Grable, Seonglim Lee, Minjeung Kim (Janubiy Koreya) Janubiy Koreya yoshlarining moliyaviy ijtimoiylashuvi [8]; Stolper, Oscar, Andreas Walter (Germaniya Mtaburg universiteti) moliyaviy xulq-atvor [9]; Al-Mamary, Yaser Hasan Salem (Saudiya Arabistoni) Saudiya Arabistonida talabalarning tadbirkorlik xulq-atvorini shakllantirish [10] va shu kabi mutaxassislar tomonidan o'rganilgan.

O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikning holati, o'ziga xos xususiyatlari va uni oshirish masalalari A.V. Vaxabov [11], O.S. Dusmuhamedov, Sh.A. Dusmuhamedova kabi olim va mutaxassislar tomonidan o'rganilgan [12].

Biroq, ushbu tadqiqotlarda mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashda aholi moliyaviy savodxonligi darajasini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslari yetarli darajada tadqiq etilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda aholining moliyaviy savodxonligi darajasini o'rganish va uni baholashning ilmiy-uslubiy asoslarini aniqlash uchun tahliliy, solishtirma va empirik metodlardan foydalanilgan. Tahliliy-metodik yondashuv yordamida xorijiy va mahalliy ilmiy adabiyotlar, shuningdek, xalqaro statistik ma'lumotlar o'rganilgan; solishtirma usul orqali O'zbekiston holati va xorijiy tajribalar taqqoslangan. Empirik tadqiqotlar doirasida so'rovnomalar va intervyular asosida aholining moliyaviy bilimlari, ko'nikmalari va xulq-atvori baholangan. Shu bilan birga, moliyaviy savodxonlikni oshirish, rag'batlantirish va tartibga solish mexanizmlari ilmiy-uslubiy jihatdan tahlil qilinib, aholining moliyaviy qaror qabul qilish qobiliyatini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliyaviy savodxonlik - bu to'g'ri moliyaviy qarorlar qabul qilish va pirovardida individual moliyaviy farovonlikka erishish uchun zarur bo'lgan xabardorlik, bilim, ko'nikmalar, munosabatlar va xatti-harakatlar yig'indisidir (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti). Moliyaviy savodxonlik bo'yicha Prezident maslahat kengashining yana bir ta'rifi shundan iboratki, moliyaviy savodxonlik butun umri davomida moliyaviy resurslarni samarali boshqarish uchun bilim va ko'nikmalardan foydalanish qobiliyatidan iborat. Moliyaviy savodxonlik muhim ma'lumotlarni to'plash, turli xil moliyaviy variantlarni farqlash, moliyaviy masalalarni muhokama qilish, rejalashtirish va moliyaviy qarorlarga ta'sir qiluvchi savollarga malakali javob berish qobiliyatini o'z ichiga oladi [3].

Moliyaviy savodxonlik keng termin bo'lib, pulni boshqarish bilan bog'liq bir nechta muhim jihatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu jihatlarning ba'zilari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Jamg'arma va qarz olish: kelajakdagi xarajatlar uchun pulni qanday tejashni va kerak bo'lganda kredit olishni o'rganish. Bunda budjetlashtirish va rejalashtirish ko'nikmalarini shakllantirish ham nazarda tutiladi.

2. Shaxsiy budjetlashtirish: Daromadlar asosida shaxsiy budjet tuzish va uni boshqarish.

3. Iqtisodiy masalalarni tushunish: Iqtisodiy tendensiyalar, dinamika va moliyaviy qarorlarga ta'sirini bilish.

4. Moliyaviy tushunchalarni bilish: Foiz stavkalari, inflyatsiya, investitsiya opsionlari va boshqalar kabi atamalar bilan tanishish.

5. Moliyaviy xizmatlardan xabardorlik: Bozorda mavjud bo'lgan turli xil moliyaviy mahsulotlar va xizmatlardan xabardor bo'lish.

6. Investitsiya strategiyalari: Investitsiya usullarini va turli xil investitsiya turlari bilan bog'liq xatarlarni tushunish oqilona investitsiya qarorlarini qabul qilish uchun juda muhimdir.

Adabiyotlar tahlili asosida moliyaviy savodxonlikka ta'sir ko'rsatuvchi o'zgaruvchilar va ko'rsatkichlarni aniqlash va toifalarga ajratishga harakat qilindi. Taklif etilayotgan asos to'rtta asosiy o'zgaruvchidan iborat bo'lib, ular adabiyotlar tahlili davomida aniqlangan o'zgaruvchilar va ko'rsatkichlar kombinatsiyasidan kelib chiqadi.

Moliyaviy savodxonlikka ta'sir etuvchi omillarni beshta asosiy toifaga ajratish mumkin: 1) shaxsiy ijtimoiy-demografik xususiyatlar; (2) moliyaviy bilimlar; (3) moliyaviy xulq-atvor; (4) moliyaviy munosabat; va (5) moliyaviy tayyorgarlik.

Turli yoshdagi shaxslar moliyaviy savodxonlikning turli darajalariga ega bo'lishi mumkin. Rivojlangan mamlakatlarda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yoshlar ko'pincha moliyaviy bilimlarga ega emaslar, katta yoshdagilar esa moliyaviy bilimlarning yuqori darajasiga ega bo'lishga moyil (1-jadval).

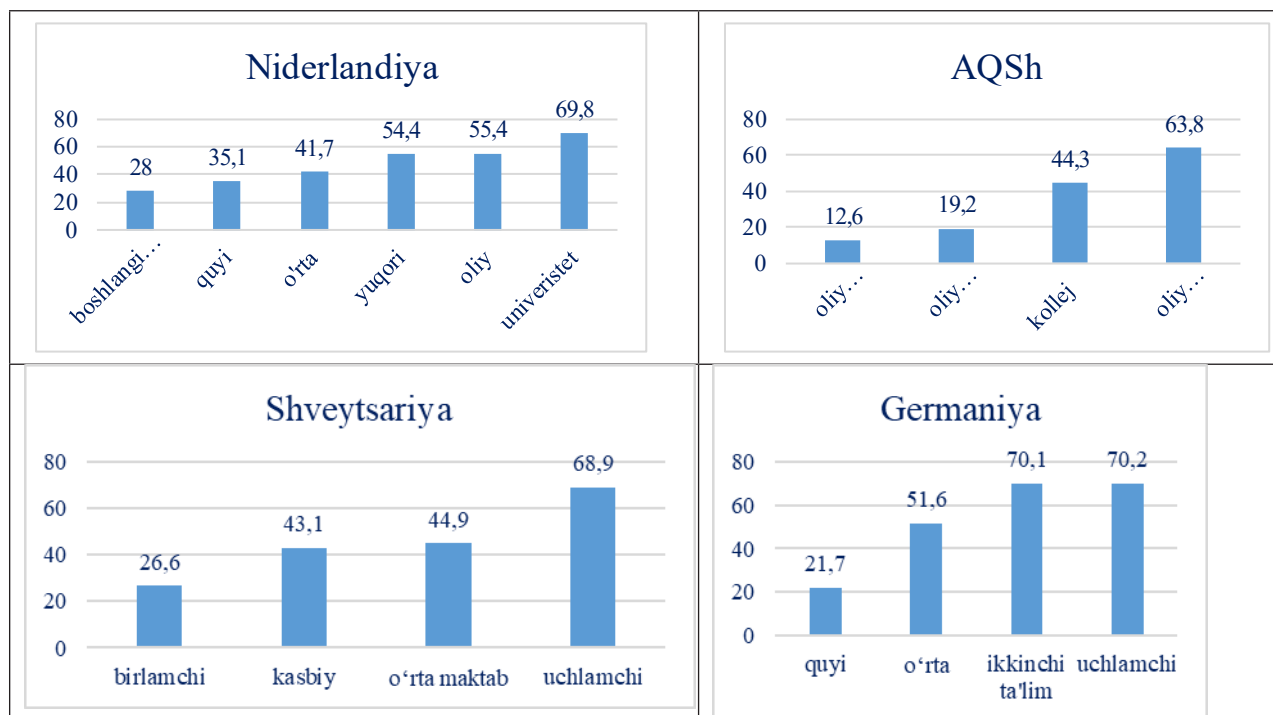
1-jadval. Taklif etilayotgan moliyaviy savodxonlik omillari

Shaxsiy ijtimoiy-demografik xususiyatlar	Moliyaviy bilimlar	Moliyaviy xulq-atvor	Moliyaviy munosabat	Moliyaviy tayyorgarlik
• Yosh • Jinsi • Ta'lim • Oilaviy ahvoli • Millati • Daromad • Shaxsiy daraja (motivatsiya, onlayn vositalar, munosabat va iroda) • Kasbi • Boylik • Malaka • Umid va ishonch • Diniy e'tiqod • Ota-onaning ta'limi • Ota-onaning kasbi • Oila a'zolarining qo'llab-quvvatlashlari • Ish faolligi	• Joriy mahsulot va xizmatlar haqida ma'lumot • moliyaviy ta'lim • Asosiy bilimlar • Pullarni boshqarish • Jamg'arma va investitsiya • Risklarni boshqarish • Tushunish va fikr	• Pullarni birlamchi boshqarish • Jamg'armaga moyillik • Investitsiyalashga moyillik • Portfel va diversifikatsiyalashga oid xatti-harakatlar • Moliya bozorlarida ishtirok qilish (obligatsiyalar, veksellar, repo, aksiyalar, xedjirlash fondlari, oltin, chet el valyutasi, muddatli depozit va boshq.).	• Pulga munosabat • Moliyaviy javobgarlik	• Moliya bo'yicha ta'lim olish

Ushbu nomutanosiblikka bir qator omillar, jumladan, shaxsning hozirgi moliyaviy holati, to'plangan bilimlari, moliyaviy maqsadlari va kutilayotgan kelajakdagi natijalari ta'sir qilishi mumkin. Ma'lumot darajasi moliyaviy savodxonlikni oshirishi mumkin bo'lgan moliya bo'yicha bilim, o'z nuqtai nazarini va moliyaviy mahsulotlarni tahlil qilishni ko'rsatadi.

Olivia S.Mitchell va Annamaria Lusardining tadqiqotiga ko'ra, ta'lim moliyaviy bilimlarning asosiy omili sifatida aniqlangan, biroq hatto yaxshi ma'lumotga ega bo'lgan insonlar ham doimo pulni to'liq tushunmaydilar. Ushbu tadqiqot Kanada, Germaniya, Niderlandiya, Shveytsariya, Shvetsiya, Yaponiya, Italiya, Fransiya, Avstraliya va Yangi Zelandiya kabi turli mamlakatlarni qamrab olgan [9] (1-rasm).

1-rasm. AQSh, Niderlandiya, Shveytsariya va Germaniyada ta'lim bo'yicha moliyaviy savodxonlik [5]

Lusardi va Mitchell erkaklar o'zlarining moliyaviy bilimlariga haqiqatda bo'lganidan ko'ra ko'proq ishonch bildirishlarini aniqladilar. Ular ko'pincha moliyaviy savodxonlik bo'yicha savollarga noto'g'ri javob berishsa-da, o'zlariga bo'lgan ishonchlarini yo'qotmasdilar. Ayollar esa, aksincha, o'rtacha hisobda kamroq savollarga to'g'ri javob berishgan. Biroq, ular javobni bilmaganlarini tan olishga ko'proq moil edilar. Maqolada jinsiy farqlar moliyaviy bilimlarga ta'sir qiluvchi omil bo'lishi mumkinligi ta'kidlangan.

Lusardi va Mitchell, shuningdek, moliyaviy savodxonlikning past darajasi respondentlar orasida faoliyatlarining boshida, ayniqsa 23 yoshdan 28 yoshgacha bo'lganlarda keng tarqalganligini aniqladilar. Xuddi shunday natijalar 23 yoshdan 35 yoshgacha bo'lgan, hatto oliy ma'lumotli bo'lganlar orasida ham kuzatildi [6].

Oilaviy holat va daromad moliyaviy savodxonlikka ta'sir qilishini bir qancha tadqiqotlar isbotlaydi, chunki oilaviy holatda bo'lgan odamlar, masalan, investitsiya, pensiya jamg'armasi va uzoq muddatli maqsadlar orqali boylikka intilishga ko'proq motivatsiyaga ega. Daromadi, mashg'uloti va boyligi yuqori bo'lgan odamlar pensiya, sug'urta va kapital bozori investitsiyalari kabi ba'zi moliyaviy mahsulotlarga ko'proq qiziqishi mumkin. Ushbu shaxslar ko'pincha moliyaviy mahsulotlarga biznesga yo'naltirilgan yondashuvga ega va obligatsiyalar, aksiyalar va boshqa tegishli vositalarga qiziqadilar.

Insonlarning ehtiyojlari va xususiyatlari ularning millati va qaysi mamlakatda yashashiga qarab farqlanadi. Misol uchun, rivojlanayotgan mamlakatlarda odamlar ko'pincha boshqa turdagi investitsiyalardan foydalanish imkoniyati cheklanganligi sababli jismoniy infratuzilmaga sarmoya kiritish istagi kuchli. Shuningdek, ular rivojlangan yoki rivojlangan mamlakatlardagi odamlarga qaraganda moliya bozorlari bo'yicha kamroq tajriba va bilimga va aholi jon boshiga kamroq daromadga ega bo'lishi mumkin. Ba'zi tadqiqotlar, shuningdek, turli shaxsiy darajadagi odamlarning moliyaviy savodxonlik darajasi turlicha ekanligini isbotlaydi. Odamlarda turli xil motivatsiya, umidsizlik, munosabat, iroda, onlayn kirish moliyaviy savodxonlik bilan bog'liq turli harakatlarga olib keladi. Moliyaviy mahsulotlar va bozorlarga qarash turli diniy e'tiqodga ega bo'lgan shaxslar o'rtasida farq qiladi. Xususan, musulmonlarni islom moliyaviy mahsulotlariga e'tiqodi tufayli jalb qilish tendensiyasi mavjud. Ushbu e'tiqodlar moliyaviy savodxonlikka boshqa dinlarga nisbatan o'ziga xos yondashuvga olib keladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, shaxsning moliyaviy savodxonligini shakllantirishda oila ham muhim rol o'ynaydi. Ota-onalarning ma'lumoti, kasbi, oilaviy qadriyatlar kabi omillar shaxsning pul haqidagi tasavvurlariga ta'sir ko'rsatadi. Bu omillar odamlar o'rtasida moliyaviy savodxonlikning xilma-xilligiga hissa qo'shadi.

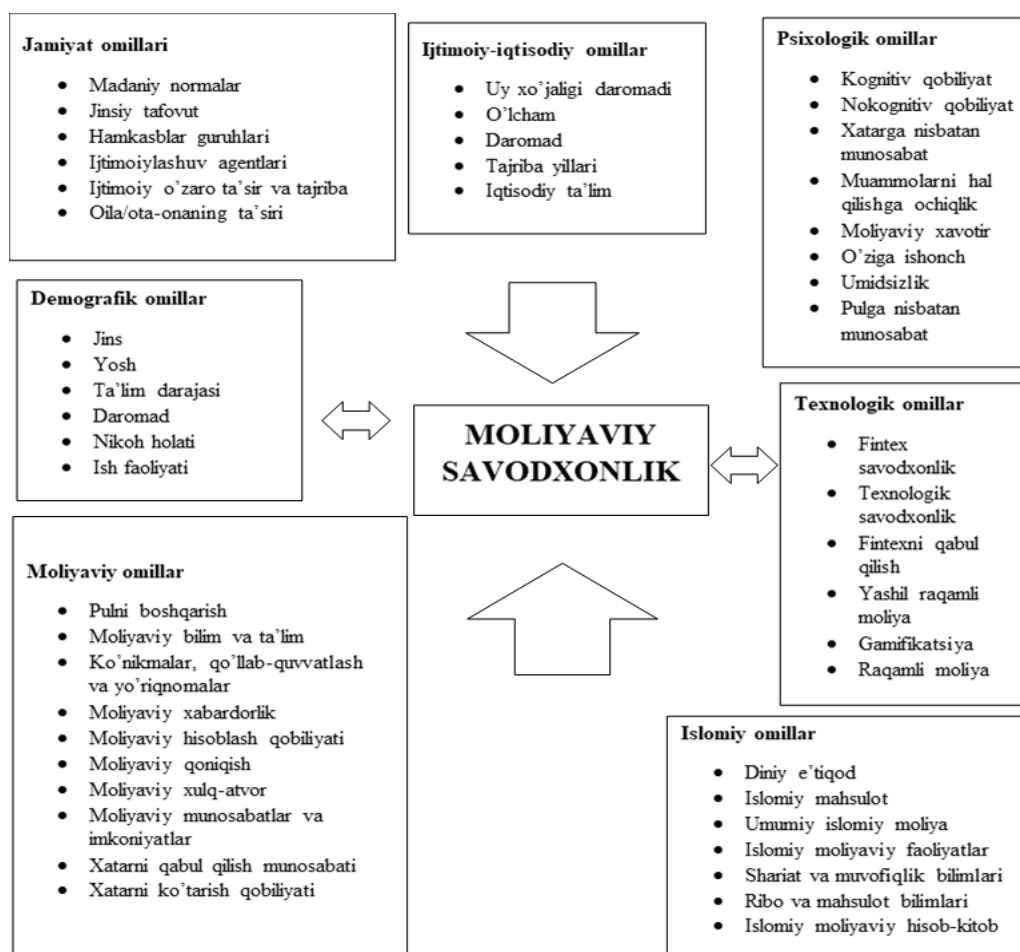
Ko'pgina tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, moliyaviy savodsizlik ko'pincha asosiy moliyaviy tushunchalarni tushunmaslik natijasida kelib chiqadi. Ushbu muammoni hal qilish uchun ko'plab mamlakatlar moliyaviy

ta'limni maktab o'quv dasturlariga faol kiritmoqdalar. Ushbu yondashuv shaxsni moliyaviy qarorlarni asosli qabul qilish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish va pul mablag'larini boshqarishga ijobiy munosabatni shakllantirishga qaratilgan. Moliyaviy savodxonlikni baholash uchun ishlatiladigan ko'rsatkichlar joriy mahsulotlar va xizmatlar haqidagi bilimlarni o'z ichiga oladi. Odamlar mavjud mahsulot va xizmatlardan qanchalik ko'p xabardor bo'lsa, ularning moliyaviy savodxonlik darajasi shunchalik yuqori bo'ladi.

Moliyaviy bilimlarni baholashda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan yana bir ko'rsatkich bu moliyaviy ta'limdir. Pulning vaqtdagi qiymati tushunchasi, inflyatsiya, foiz stavkalari, risklarni tasniflash va risk-reward tamoyili kabi asosiy bilimlar moliyaviy savodxonlikning muhim tarkibiy qismidir.

Moliyaviy savodxonlik uchun pulni qanday saqlash, sarmoya kiritish va boshqarishni tushunish juda muhimdir. Turli xil mahsulotlar bilan bog'liq xavflarni farqlash xavf va daromadni qanday muvozanatlash kerakligini tushunishning muhim qismidir. Moliyaviy bilimlar insonning pulga va uning xatti-harakatiga bo'lgan nuqtai nazarini shakllantirishi mumkin. Moliyaviy savodxonlik xulq-atvor bilan bog'liq, chunki u odamlarning moliyaviy qarorlar qabul qilishiga ta'sir qiladi.

Sirli Mandma tomonidan o'tkazilgan "Oliy ta'lim muassasalari talabalarining moliyaviy savodxonligiga ta'sir etuvchi omillar tahlili" [8] nomli yana bir tadqiqotda moliyaviy savodxonlik va ularning moliyaviy fikrlari va tanlovlari o'rtasidagi bog'liqlikni baholash uchun 522 nafar talaba o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari tahlil qilingan. Tadqiqotda ishtirokchilarning moliyaviy bilimi, fikri va qarorlariga ta'lim va demografik omillarning ta'siri ham tahlil qilindi. Statistik tahlil moliyaviy savodxonlikka jins, millat, ma'lumot darajasi kabi o'zgaruvchilar asosida sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Moliyaviy qarorlarni qabul qilish va istiqbol nuqtai nazaridan bir nechta omillar muhim ahamiyatga ega edi. Debet kartaga ega bo'lish va bank kreditidan foydalanish, shuningdek, kundalik moliyaviy boshqaruv amaliyoti muhim rol o'ynadi. Fan yoki matematika yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalarda moliyaviy masalalarni chuqurroq tushunish ehtimoli ko'proq ekanligi ham qayd etildi. Bundan tashqari, moliyaviy mahsulot va xizmatlar haqida ko'proq ma'lumot olish istagi ham mavjudligi aniqlangan. Shaxsning moliyaviy xulq-atvorini uning asosiy moliyaviy masalalarini boshqarishga bo'lgan yondashuvi, jumladan, jamg'arma odatlari (daromad va xarajatlarga nisbatan) va investitsiya strategiyalari orqali baholash mumkin (2-rasm).

2-rasm. Moliyaviy savodxonlik omillari

Ba'zi shaxslar o'zlarining moliyaviy portfellarini minimal xavf bilan yuqori daromad olishga qaratilgan diversifikatsiya usullari kombinatsiyasidan foydalangan holda boshqarishni afzal ko'radilar.

Diversifikatsiyada risk va daromad o'rtasidagi eng maqbul muvozanat yaxshi ma'lumotga ega bo'lgan shaxs uchun eng yaxshi tanlovdir. Demak, moliyaviy portfel va diversifikatsiya xulq-atvori moliyaviy savodxonlikka ta'sir ko'rsatadi. Moliyaviy xulq-atvor, shuningdek, shaxsning moliyaviy mahsulotlarni sotib olishdagi ishtiroki sifatida ham ko'rib chiqilishi mumkin, masalan, investitsiyalarining qancha foizi bozorda, shu jumladan obligatsiyalar, veksellar, repolar, aksiyalar, xedj fondlari, oltin, chet el valyutasi va muddatli depozitlar. Moliyaviy savodxonlikka ta'sir qiluvchi boshqa omillarga moliyaviy munosabat va moliyaviy ta'lim kiradi.

Moliyaviy munosabat odamlarning pul haqida qanday o'ylashlariga va ularning moliyaviy mas'uliyat darajasiga bog'liq. Moliyaviy ma'lumotga ega bo'lganlar moliya haqida ko'proq bilimga ega va asosli qarorlar qabul qilish qobiliyatiga ega, shuning uchun ular ko'proq moliyaviy savodxonlikka ega bo'lishadi.

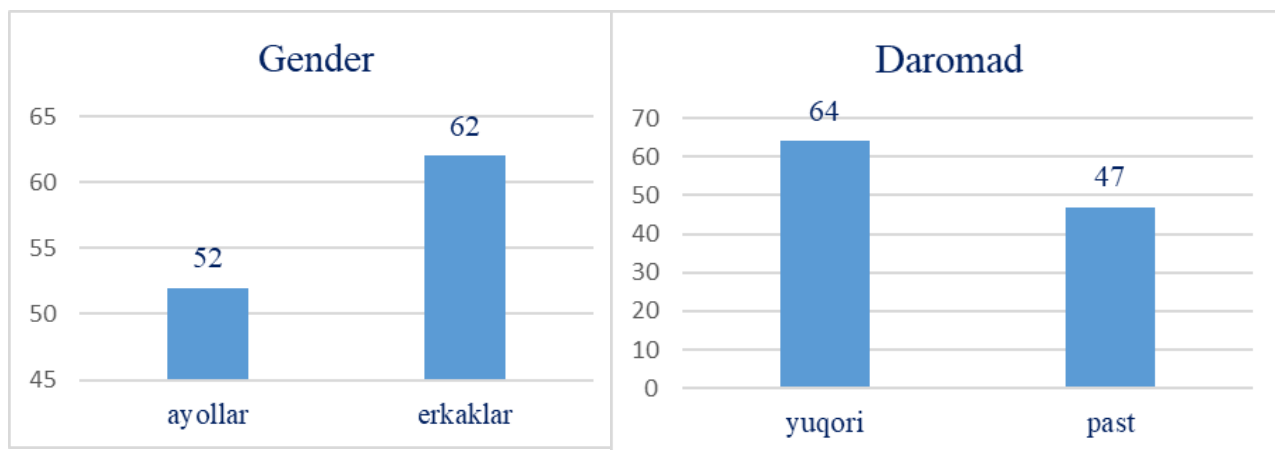
TIAA Institute's Personal Finance Index: The Global Center for Advanced Financial Literacy 2022 hisobotida moliyaviy savodxonlik darajasi turli xil ijtimoiy-demografik omillar, jumladan, yosh, irq va etnik kelib chiqishi, shuningdek, boshqa ko'rsatkichlarga qarab farq qiladi (2-jadval)[11].

2-jadval. P-fin indeksi bo'yicha savollarga to'g'ri javob berganlar ulushi,% [11]

Gender	
Erkaklar	55%
Ayollar	45%
Ta'lim	
Oliy ma'lumotli bo'lmaganlar	31%
Oliy ma'lumotlilar	38%
Kollej	65%
Moliyaviy savodxonlik	
Moliyaviy ma'lumotga ega bo'lganlar	60%
Moliyaviy ma'lumotga ega bo'lmaganlar	46%
Uy xo'jaliklarining daromadi	
25000 dollargacha	30%
25000-49000 dollar	38%
50000-99000 dollar	51%
100000 dollardan yuqori	60%
Bandlik holati	
Bandlar	53%
Ishsizlar	37%
Ishchi kuchi safidan chiqqanlar	52%

Moliyaviy savodxonlik erkaklarda, ma'lumot darajasi yuqori bo'lgan, moliyaviy tayyorgarlik ko'rgan, ishlayotgan yoki nafaqaga chiqqan shaxslar va uy xo'jaligi daromadi yuqori bo'lgan odamlar orasida yuqori bo'lishi tendensiyasi ko'rsatilgan. Ushbu natijalar avvalgi yillardagi P-Fin indeksi ma'lumotlari va boshqa tadqiqotlarda aniqlangan tendensiyalarga mos keladi.

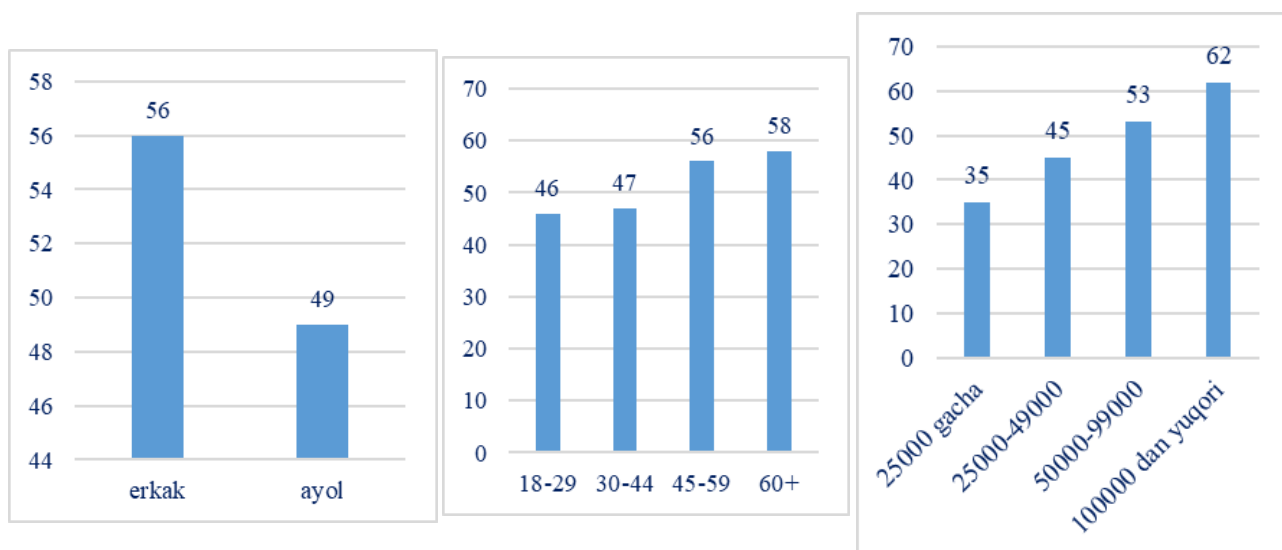
Shuningdek, Standard & Poor's Global Financial Literacy Survey ham AQShdagi katta yoshli aholi orasida moliyaviy savodxonlik ijtimoiy-demografik omillarga ko'ra sezilarli darajada farqlanishini ko'rsatadi. Misol uchun, erkaklarning taxminan 62 foizi va ayollarning 52 foizi moliyaviy jihatdan savodli hisoblanadi. Ma'lumotlar shuni ham ko'rsatadiki, yuqori daromadli oilalarda yashovchi katta yoshdagi insonlarning 64 foizga yaqini va kam daromadli xonadonlarda istiqomat qiluvchilarning 47 foizi yaxshi darajadagi moliyaviy bilimga ega (3-rasm).

3-rasm. Moliyaviy savodxonlikning gender va daromad bo'yicha farqlanishi [4]

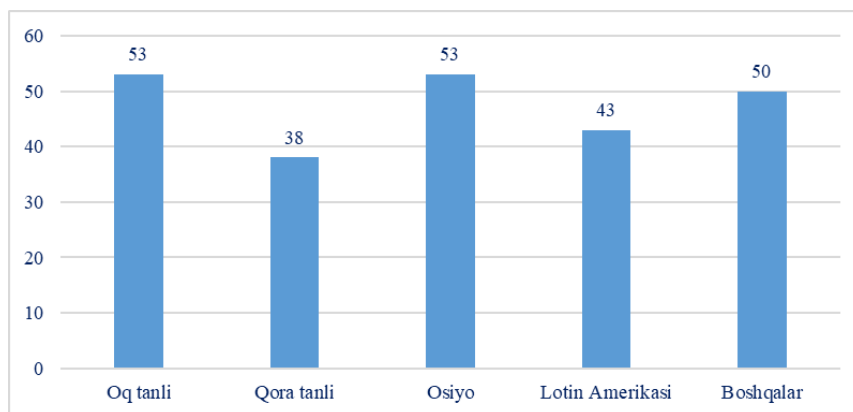
2020-yilgi P-Fin ko'rsatkichi S&P Global moliyaviy savodxonlik tadqiqoti natijalarini yana bir bor tasdiqladi. Xususan, moliyaviy savodxonlik darajasi ijtimoiy-demografik guruhlariga ko'ra sezilarli farq qilishi aniqlandi. Misol uchun, P-Fin ko'rsatkichidagi to'g'ri javoblar soni yosh, daromad va ma'lumot darajasi bilan ijobiy bog'liqlikka ega. Shuningdek, moliyaviy savodxonlik darajasi ayollarga nisbatan erkaklarda yuqoriroq ekanligi ma'lum bo'ldi.

Moliyaviy imkoniyatlar milliy tadqiqoti ham moliyaviy bilimlar ijtimoiy-demografik guruhlariga qarab sezilarli darajada farq qilishini tasdiqlaydi (4-rasm) [7].

4-rasm. Moliyaviy savodxonlikning farqlanishi [11]

Unda aytilishicha, moliyaviy bilim erkaklarda ayollarga nisbatan yuqori bo'lib, yosh va daromad bilan ijobiy korrelyatsiyaga ega bo'lgan. Bundan tashqari, natijalar irqiy/etnik xususiyatlarga qarab baholanganda, ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, qora tanlilar va lotin amerikaliklar orasida moliyaviy bilimlar osiyoliklar va oq tanlilarga qaraganda ancha past (5-rasm).

5- rasm. Moliyaviy savodxonlikning irq bo'yicha farqlanishi [2]

Aholi moliyaviy savodxonligining mazmuni va ahamiyatini ochib berishda uning darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni aniqlash va muayyan tizimga solish muhim o'rin tutadi.

R.Voskanyanning ta'kidlashicha, aholi moliyaviy savodxonligini oshirish masalasini uning darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillarni aniqlamasdan turib hal etib bo'lmaydi. Shunga ko'ra u quyidagi omillarni ajratib ko'rsatadi:

- 1) mamlakatdagi iqtisodiy ta'lim darajasi;
- 2) moliyaviy infratuzilmaning mavjudligi va rivojlanganlik darajasi;
- 3) aholining iqtisodiyotga ishonchi darajasi;
- 4) moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari [10].

Fikrimizcha, aholi moliyaviy savodxonligi tushunchasi o'ta darajada umumlashtirilgan mazmun kasb etib, uni moliyaviy savodxonlik darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarning yuqorida keltirilgan tasnifi to'liq ifodalay olmaydi.

Muayyan hudud (viloyat, shahar, tuman) aholisining moliyaviy savodxonligi darajasiga mazkur hududning o'ziga xos xususiyatlari hamda yuritilayotgan iqtisodiy siyosat natijasida shakllanuvchi quyidagi omillar ta'sir ko'rsatadi:

1) Hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanganlik darajasi. Eng avvalo shuni ta'kidlash kerakki, o'z tavsifiga ko'ra ushbu omil kompleks, ya'ni ko'plab xususiy omillarning muayyan jihatlarini umumlashtiruvchi hisoblanadi. Shu o'rinda, moliyaviy savodxonlikka alohida shaxs, hudud va milliy darajalarda ta'sir ko'rsatuvchi omillarni umumlashgan holda namoyon etuvchi quyidagi ko'rsatkichlarni yuqorida ta'kidlab o'tilgan mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holatini baholash reyting ko'rsatkichlari tarkibiga kiritishni taklif etish mumkin (6-rasm):

6-rasm. Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holatini baholashning ustuvor yo'nalishlari [1]

“Aholi moliyaviy savodxonligi va uni oshirish ko'rsatkichlari” bandi:

- ma'lumot darajasi (o'rta, o'rta maxsus, oliy ma'lumotlar bo'yicha);
- moliyaviy institutlar va infratuzilma obyektlari soni va xizmat ko'rsatish hajmi;
- aholi moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan tadbirlar soni (dastur asosida).

Ayrim shahar, tuman yoki viloyatlarning yuqorida ko'rsatib o'tilgan yo'nalishlar bo'yicha ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan rivojlanganligi uning aholisi uchun nisbatan kam rivojlangan hudud aholisiga qaraganda moliyaviy savodxonlikni oshirish yuzasidan keng imkoniyatlar taqdim etadi;

2) Hududda aholi moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar. Umumiy holda mazkur chora-tadbirlarning quyidagi asosiy ko'rinishlarini sanab o'tish mumkin:

- moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha milliy darajadagi dastur (yoki strategiya)ning qabul qilinishi;
- moliyaviy savodxonlikning alohida yo'nalishi (masalan, bank, sug'urta, pensiya sohalari va h.k.) bo'yicha dasturlarning qabul qilinishi;
- aholi muayyan qatlami (masalan, o'quvchilar, pensionerlar va h.k.)ning moliyaviy savodxonligini oshirish chora-tadbirlari va h.k.

Ayni paytda ayrim shahar, tuman yoki viloyatlar darajasida aholi moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarning amalga oshirilishi mazkur jarayonga sezilarli ta'sir ko'rsatadi;

3) Moliyaviy institutlar va infratuzilma obyektlari faoliyat darajasi. Hududdagi moliyaviy institutlar (tijorat banklari, sug'urta kompaniyalari, investitsiya fondlari, pensiya fondlari va h.k.) va moliyaviy savodxonlik infratuzilma obyektlari (iqtisodiy, moliyaviy, huquqiy masalalar bo'yicha maslahat berish, biznes-inkubatorlar, o'quv markazlari va boshq.) faoliyatining yuqori darajasi hudud aholisining moliyaviy savodxonligi darajasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi;

4) Hududning geografik joylashuvi. O'z-o'zidan ma'lumki, hudud mamlakatning iqtisodiy va ma'muriy markaziga qanchalik yaqin bo'lsa, moliyaviy xizmat ko'rsatish obyektlari (tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari, pul ayirboshlash shoxobchalari, kredit byurolari, investitsion kompaniyalar va h.k.) faoliyati shunchalik keng rivojlangan bo'ladi. Mazkur moliyaviy xizmatlardan foydalanishni kundalik turmush tarziga aylantirgan mazkur hududning aholisi esa shu qadar ko'proq moliyaviy jihatdan savodxonlikka erishadi. Tabiiyki, olis va chekka qishloqlar, tog'li hududlardagi aholining bu boradagi ko'rsatkichlari u qadar yuqori bo'lmaydi.

Qo'shma Shtatlardagi moliyaviy savodxonlik bo'yicha Milken instituti [12] hisobotida ta'kidlanishicha, moliyaviy texnologiyalarning paydo bo'lishi, ayniqsa, yosh va zaif guruhlarda moliyaviy savodxonlikni oshirishda muhim rol o'ynashi mumkin. Moliyaviy va iqtisodiy tamoyillarni o'qitishning yangi va qiziqarli usullarini taqdim etish, shuningdek, moliyaviy ta'lim va o'qitishni yanada qulaylashtirish orqali moliyaviy texnologiyalar butun mamlakat bo'ylab moliyaviy savodxonlik tashabbuslarini ishga tushirish uchun katalizator bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Biroq, raqamli moliyaviy xizmatlarning jadal o'zlashtirilishi iste'molchilar uchun yangi xavf va qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Firibgarlikning oldini olish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va ushbu texnologiyalar bilan bog'liq qimmatli xatoliklarni kamaytirish uchun iste'molchilar bu xizmatlardan qanday xavfsiz va samarali foydalanish bo'yicha chuqurroq bilimga ega bo'lishlari zarur.

Moliyaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi moliyaviy savodxonlikning yanada keng qamrovli ta'rifi bilan birga kelishi muhimligini tan olish lozim. Bu ta'rif iste'molchilarga o'z moliyaviy farovonligi haqida asosli qarorlar qabul qilish va raqamli moliya olamining murakkabliklarida yo'l topa olish imkonini beradigan bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga olishi kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlash va moliyaviy resurslardan samarali foydalanishda muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy savodxonlik darajasining yuqori bo'lishi aholining shaxsiy moliyaviy qarorlarni oqilona qabul qilishiga, jamg'armalarni ko'paytirishga hamda moliyaviy xizmatlardan samarali foydalanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, moliyaviy texnologiyalarning rivojlanishi aholi uchun moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi va iqtisodiy munosabatlarning samaradorligini oshiradi.

Tadqiqot jarayonida moliyaviy savodxonlikni rivojlantirishda ta'lim tizimi, raqamli infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi, aholining axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalari hamda davlat tomonidan amalga oshirilayotgan institutsional islohotlar muhim omillardan biri ekanligi aniqlandi. Mazkur omillar aholining moliyaviy bilim va ko'nikmalarini shakllantirish bilan bir qatorda, moliyaviy xizmatlardan foydalanish madaniyatini ham yuksaltiradi.

Moliyaviy texnologiyalarning keng joriy etilishi esa moliyaviy operatsiyalarning tezligi va qulayligini ta'minlaydi, tranzaksiya xarajatlarni kamaytiradi hamda naqd pulsiz hisob-kitoblarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa iqtisodiyotda moliyaviy oqimlarning shaffofligini oshirish, moliyaviy bozor infratuzilmasini

takomillashtirish va aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytirishga olib keladi.

Shu munosabat bilan, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish maqsadida ta'lim muassasalarida moliyaviy bilimlar bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini keng joriy etish, ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalar orqali moliyaviy bilimlarni targ'ib qilishni kuchaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bundan tashqari, aholi uchun moliyaviy xizmatlardan xavfsiz va samarali foydalanish bo'yicha amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan trening va seminarlar tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish, raqamli to'lov tizimlarini takomillashtirish va moliyaviy xizmatlar infratuzilmasini yanada kengaytirish zarur. Bu jarayonda davlat organlari, moliyaviy institutlar va ta'lim muassasalari o'rtasida o'zaro hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion moliyaviy xizmatlarni qo'llab-quvvatlash hamda aholining raqamli va moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Lusardi, Annamaria, Olivia S. Mitchell, and Vilsa Curto. "Financial literacy among the young." *Journal of consumer affairs* 44.2 (2010): 358-380.
2. Mpaata, Eva, Naomi Koske, and Ernest Saina. "Does self-control moderate financial literacy and savings behavior relationship? A case of micro and small enterprise owners." *Current Psychology* 42.12 (2023): 10063-10076.
3. Murad, Majid, et al. "The influence of entrepreneurial passion in the relationship between creativity and entrepreneurial intention." *International Journal of Global Business and Competitiveness* 16.1 (2021): 51-60.
4. Ojogbo, L. U., et al. "Financial literacy and development of entrepreneurial intentions among graduates of selected tertiary institutions in Nigeria." *Int. J. Res. Pub. Rev* 3 (2022): 1052-1061.
5. Kojo Oseifuah, Emmanuel. "Financial literacy and youth entrepreneurship in South Africa." *African journal of Economic and management studies* 1.2 (2010): 164-182.
6. Philippas, Nikolaos D., and Christos Avdoulas. "Financial literacy and financial well-being among generation-Z university students: Evidence from Greece." *Financial literacy and responsible finance in the FinTech era*. Routledge, 2021. 64-85.
7. Sabri, Mohamad Fazli, and Maurice MacDonald. "Savings behavior and financial problems among college students: The role of financial literacy in Malaysia." *Cross-Cultural Communication* 6.3 (2010): 103-110.
8. Sohn, Sang-Hee, et al. "Adolescents' financial literacy: The role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth." *Journal of adolescence* 35.4 (2012): 969-980.
9. Stolper, Oscar A., and Andreas Walter. "Financial literacy, financial advice, and financial behavior." *Journal of business economics* 87 (2017): 581-643.
10. Al-Mamary, Yaser Hasan Salem, et al. "Factors impacting entrepreneurial intentions among university students in Saudi Arabia: testing an integrated model of TPB and EO." *Education+ Training* 62.7/8 (2020): 779-803.
11. Vaxabov A.V. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o'quv qo'llanma / A.V. Vaxabov, Sh.A. Toshmatov, N.X. Xaydarov, A.V. Vaxabov. – Toshkent: Baktria press, 2013, 288 b.
12. Дусмухамедов О.С., Дусмухамедова Ш.А. Аҳолининг молиявий саводхонлигини баҳолашнинг назарий асослари // «Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar» ilmiy elektron jurnali. № 5, sentyabr-oktyabr, 2020 yil. – 43-52-б.
13. Кузина, О. Е. Финансовая грамотность россиян (динамика и перспективы) [Текст] / О. Е. Кузина // Деньги и кредит. – 2012. – № 1. – С. 68–72.
14. Remund D. Financial literacy explicated: the case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *Journal of Consumer Affairs*, 2010, vol. 44, no. 2, pp. 276–295.
15. Nicolini G., Cude B. J., Chatterjee S. Financial literacy: a comparative study across four countries. *International Journal of Consumer Studies*. Available at: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ijcs.12050/full>
16. Atkinson A., Messy F-A. Measuring financial literacy: results of the OECD INFE Pilot Study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, 2012, no. 15. Available at: <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
17. Повышение уровня финансовой грамотности – накопление в обществе человеческого потенциала [Текст] // Экономика мегаполисов и регионов. – 2010. – № 3. – С. 12–21.
18. Белехова Г.В., Калачикова О.Н. Финансовая грамотность молодежи (на материалах Вологодской области) // Проблемы развития территории. Вып. 5 (85). – 2016. - С.93.
19. Судакова А.Е. Финансовая грамотность: теоретическое осмысление и практическое исследование // Финансы и кредит, 2017, т. 23, вып. 26, стр. 1563–1582.
20. Кузина О. Финансовая грамотность и финансовая компетентность: определение, методики измерения и результаты анализа в России // Вопросы экономики. 2015. № 8. С. 129-148.
21. Huston S.J. Measuring Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 2010, vol. 44, no. 2, pp. 296–316.
22. Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy, Paris, OECD, 2011, 31 p.
23. Алифанова Е.Н., Евлахова Ю.С. Анализ методических подходов к разработке индикаторов финансовой грамотности населения. *Финансовая система*. – 2013, №12 (540). – С.19.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100